

EMİNE İŞINSU'NUN ÇİÇEKLER BÜYÜR ROMANINDA MİLLİYETÇİ MERKEZİ KİŞİ: İLAY EMİNOFA

Beyza KOLA*

Öz: Emine İşinsu, 1960 dönemi Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiş bir yazardır. Romanlarında dış Türklerin sorunlarına geniş yer veren İşinsu'nun Çiçekler Büyür adlı romanı, özellikle Bulgaristan Türklerinin yaşadığı trajediyi konu alması nedeniyle dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, romanın merkezî karakteri İlay Eminofa'nın milliyetçi ve idealist kimliği ile Bulgaristan Türklerinin maruz kaldığı baskılara karşı verdiği mücadele incelenmiştir. Çalışmanın amacı, İlay Eminofa'nın mücadelesi üzerinden, romanın okuyucu üzerinde yarattığı etkileri ve eserin milliyetçi bakış açısını analiz etmektir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, karakter çözümlemeleri ve metin analizi yöntemlerinden yararlanılmıştır. İlk bölümde, romanın başlıca karakterlerinin isim analizleri yapılmış ve isimlerin kahramanların kişilikleri üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. İkinci bölümde ise İlay Eminofa'nın karakter özellikleri, ruhsal derinlikleri ve varoluşsal anlam arayışı detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca, İlay'ın milliyetçi kimliği ile Bulgaristan Türklerinin trajedisine karşı verdiği mücadelenin, romanın ana temasını nasıl desteklediği üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın bulguları, İlay Eminofa'nın romanın merkezî teması olan milliyetçilik ve idealizm bağlamında önemli bir karakter olduğunu göstermektedir. İlay'ın trajediye karşı direnişi ve tutkulu kişiliği, romanın okuyucu üzerinde bıraktığı etkiyi artırmış, Bulgaristan Türklerinin yaşadığı baskıları daha geniş bir perspektiften anlamaya yardımcı olmuştur. Sonuç olarak, İlay Eminofa'nın karakteri, dış Türklerin yaşadığı zorlukların anlaşılmasında kilit bir rol oynamakta ve romanın milliyetçi bir bakış açısıyla yazıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Emine İşinsu, Çiçekler Büyür, İlay Eminofa, Bulgaristan Türkleri, roman

NATIONALIST CENTRAL PERSON IN EMİNE İŞINSU'S NOVEL ÇİÇEKLER BUYUR: İLAY EMİNOFA

Abstract: Emine İşinsu is an author who has an important place in Turkish literature in the 1960s. İşinsu, who gives extensive space to the problems of foreign Turks in her novels, draws attention especially because her novel Çiçek Büyür is about the tragedy experienced by the Turks of Bulgaria. In this study, the nationalist and idealist identity of the central character of the novel, İlay Eminofa, and her struggle against the oppression that the Turks of Bulgaria are

ORCID ID : 0000-0001-6404-7586

DOI : 10.31126/akrajournal.1512316

Geliş Tarihi : 08 Temmuz 2024 / Kabul Tarihi: 13 Eylül 2024

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi.

exposed to are examined. The aim of the study is to analyze the effects of the novel on the reader and the nationalist perspective of the work through İlay Eminofa's struggle.

The qualitative research method was used in the study, and character analysis and text analysis methods were used. In the first section, the name analyses of the main characters of the novel were made and the effect of the names on the characters' personalities were evaluated. In the second section, İlay Eminofa's character traits, spiritual depths and search for existential meaning were discussed in detail. In addition, it was emphasized how İlay's nationalist identity and her struggle against the tragedy of the Turks of Bulgaria support the main theme of the novel.

The findings of the study show that İlay Eminofa is an important character in the context of nationalism and idealism, which are the central themes of the novel. İlay's resistance to tragedy and her passionate personality have increased the impact of the novel on the reader and helped to understand the oppression experienced by the Turks of Bulgaria from a broader perspective. In conclusion, the character of İlay Eminofa plays a key role in understanding the difficulties experienced by the Turks abroad and reveals that the novel is written from a nationalist perspective.

Key Words: Emine Işınsu, Flowers Grow, İlay Eminofa, Bulgarian Turks, novel

Giriş

Balkan Yarımadası, beş yüz yıldan fazla bir süre Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliği altında kalmıştır. Osmanlı hâkimiyeti, Balkan Savaşları sonucunda bağımsız devletlerin kurulmasıyla sona ermiş ve bu süreçte bölgedeki Müslüman-Türk nüfus, yeni kurulan devletler tarafından sistematik bir asimilasyona tabi tutulmuştur. Bu asimilasyon süreçleri, birçok trajik olaya ve toplumsal değişime neden olmuştur. Emine Işınsu, Balkanlarda yaşanan bu acılara yakından tanık olmuş ve bu temayı eserlerinde derinlemesine işlemiştir. Işınsu'nun hayatında “Balkan Türklerinin önemli bir yeri olduğu ifade edilmektedir.” (Duman, 1997: s. 9).

Bu çalışmanın amacı, Emine Işınsu'nun Çiçekler Büyür romanında, Balkanlardaki asimilasyon süreçlerinin ve Türk azınlıklarının yaşadığı zorlukların nasıl ele alındığını incelemektir. Roman, Batı Trakya Türklerinin yakın tarihindeki olayları anlatmakta ve bu olayların temelinde, “Osmanlı egemenliğinden geriye kalan azınlıklara yönelik sistematik bir asimilasyon hareketi yatmaktadır.” (Koçal, 2010: s. 140). Çalışma, bu bağlamda Işınsu'nun milliyetçi bakış açısını ve bu bakış açısının romanın merkezî karakteri İlay Eminofa aracılığıyla nasıl ifade edildiğini analiz etmeyi hedeflemektedir.

Kuramsal çerçeve olarak, milliyetçilik ve asimilasyon kavramları, bu çalışmada analiz edilecek temel teorik perspektiflerdir. Çalışmanın yöntemi nitel araştırma yaklaşımıyla gerçekleştirilmiş olup, romanın tematik ve karakter analizi yapılmıştır. Veriler, romanın metin analizi yoluyla toplanmış ve karakterlerin psikolojik derinlikleri, milliyetçi kimlikleri ve asimilasyon karşıtı mücadeleleri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Çalışmanın sınırlılıkları arasında, sadece Çiçekler Büyür romanına odaklanması ve bu romanın yazıldığı dönemin tarihsel bağlamına yönelik sınırlı bir

analiz yapılması yer almaktadır. Ayrıca, bu çalışma yalnızca Işınsoy'un perspektifini yansıtmakta olup, diğer yazarların veya dönemlerin benzer temalarını kapsamamaktadır.

Emine Işınsoy'un romancılığı, Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Yazar, hem romanlarında hem de diğer edebî eserlerinde, sosyal ve kültürel temaları derinlemesine işlemiş ve özellikle azınlık sorunlarına duyarlılığı ile tanınmıştır. Işınsoy'un eserleri, dönemin toplumsal yapısını ve bireysel trajedileri yansıtmaya açısından önemli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir. Çiçekler Büyür romanı da, bu bağlamda, Bulgaristan Türklerinin yaşadığı acıların ve direnişlerin edebî bir yansıması olarak öne çıkmaktadır.

A. Kitabın İsim Sembolizmi

Çiçek; inceliği, zarafeti ve çevresine renk ve koku zenginliği katan özelliği ile romanın ana karakteri İlay aracılığıyla Bulgaristan Türklerinin sembolü olarak ele alınmıştır. İlay, varoluş mücadelesi veren ve var olmanın yolunu arayan bir karakter olarak öne çıkmaktadır. Işınsoy, romanda anlatıcı yazar aracılığıyla merkezî kişi İlay'ı ve onun şahsında Bulgaristan'daki Türkleri çiçek sembolü üzerinden anlamlandırır. Bulgaristan Türklüğü bir "kardelen" çiçeği gibi yok olmaya inat, var olma mücadelesi içinde dikkatlere sunulur.

Romanda karşı gücü temsil eden Mehmet Ali, kendini çiçekle özdeşleştiren merkezî kişi İlay'a; "Senin gibi küçücük onlar hem de çelimsiz hem de beyaz! Ben ezerim onların hepsini, ezebilirim! Bak, bak..." (Işınsoy, 2012: s. 11) diyerek Bulgar hükûmetinin politikalarının görünmeye başladığını belli etmektedir. Mehmet Ali, var olmayı sembolik olarak temsil eden çiçekleri ezerek güç, baskı ve ötekileştirmenin yüzünü okuyucuya gösterir.

Pis eski botlarıyla bastı çiçeklerin üzerine, bastı... Bu küçük katliamı soluksuz seyrediyordum, boğazıma bir yumru tıkanmış, konuşamıyorum, genzim yanıyor, burnum sızlıyor... Ve ben 'zayıf' ha, 'çelimsiz' ha, ben 'beyaz' ha? Öyle bir beyaz deyiş vardı ki sanki o beyaz, güneşi örten bir leke idi! (Işınsoy, 2012: 11)

Merkezî kişi İlay, kendini sık sık çiçeklerle, özellikle kardelen çiçeğiyle özdeşleştirir. Bunu, var olma bilinciyle yapar. Bu tutum; tüm olumsuzluklara, engellemelere, yokluk tehdidine rağmen; "Kendini onaylama, var olma cesaretidir." (Tillich, 2014: 105). İlay kardelen çiçeğine karşı ayrı bir sevdalıdır. Onların her türlü kıyım ihtimaline karşı büyümeye devam etmeleri hususu, kardelenler ile İlay arasında sembolik bir bağ oluşturur; "Çiçeklerin büyüdüğünü, hep büyüebileceğini düşünmek acıların tümüne bedel. Mehmet Ali'nin beni akçabardaklara benzetişine kızmıştım, geçen iki yılda sanki benimmiş gibi kabullendim benzetmeyi." (Işınsoy, 2012: 95).

İlay, dış dünyayı büyük bir dikkatle gözlemleyen bir karakterdir; doğanın oluşum sürecinde ve yeniden doğuşunda hiçbir olayı kayıtsız bırakmaz. Onun dış dünyayı anlama ve yorumlama yetisi, iç dünyasını şekillendirir. İlay'ın yaşadığı ve karşılaştığı tüm zorluklara karşı göstereceği direncin sembolü ise çiçektir, bu çiçek özellikle kardelendir;

*Karanlığın içinde ışıkla yazılmış bir cümle vardı: 'Okuldan kovuldu-
dunuz.' Sağıma soluma bakmadan, beygir içgüdüleriyle, beygir gibi ba-
şım önümde ve ağır aksak eve vardım. Akçabardaklar, hayattan bir haz
umacak kadar kudretli ve beyazdılar. Beyazdılar, yani dürüst! Haydi
bakalım akçabardak, kafana bastı birileri, doğrult boynunu! (Işinsu,
2012: 181).*

Romanın sonunda İlay, kendisini öldürmek isteyen Mehmet Ali'den önce davranarak onu öldürür. Hem casus olarak gördüğü kişiden kurtulmuş hem de canını kurtarmıştır. Mehmet Ali'nin ölümü; "Bildığım ise tek şey: Bedenler, beyinler ve sevdalar, bu toprağa gübre olabilir... Ve her yıl çiçekler yeniden büyür!" (Işinsu, 2012, 478) ifadesinde 'çiçek' sembolü üzerinden anlamlandırılarak romanın isim-içerik ilişkisi pekiştirilmiş olur.

Romanın merkezî kişisi İlay'ın ismi şuurlu bir seçimdir çünkü Işinsu romanındaki karakterlerinin kendi isimleriyle doğduğunu belirtmiştir;

*"Ayrıca şunu ilave edeyim, romanımdaki karakterler kendi isimle-
riyle doğarlar, o isimlerle gelişirler. Çiçekler Büyür'de dedenin adı Ha-
san'dı. Arif'inde başka bir şeydi, iki karakter de isimlerini yadırgadı.
Romanı yazıyorum fakat onlar belirsizlikten bir türlü kurtulamıyorlar;
nihayet benim Bulgaristanlı dedemin ismi Hüseyin ve Arif Nihat Ho-
camdan Arif adı, içime doğdu ve çok şükür kahramanlar bu adlarla
şahsiyet kazandılar." (Işinsu, 2012: 90-91)*

Emine Işinsu'nun merkezî kişi için İlay ismini seçmesinde iki neden olabilir. Bu sebeplerden ilki; "En eski Türk kadın unvanlarından olan 'il bilge' terimini Türkçenin dışında izaha kalkışmak bize göre boşuna uğraştır. Bilindiği gibi 'il' kelimesi, Kök Türkçe yazıtlarda 'devlet' ve 'ülke' manalarında kullanılmıştır." (Gömeç, 1999: 82-83). "Ay" ise gök ile ilgili bir kavramdır. Bu iki kelimedenden biri İlay karakterinin millî ruhunu anlatmaya yararken, diğeri de duru güzelliğini ifade etmektedir. Bunun dışında İlay isminin kahramanımızın ismi olmasındaki diğeri bir sebep de Eski Türkçede erkekler için kullanılan ve "devlet yöneticisi" anlamına gelen "İlbay" kelimesinin kadınlar için karşılığı "İlay" olabilir.

B. Romanın Merkezî Kişisi: İlay Eminofa

Çiçekler Büyür romanı Batı Trakya Türklerinin yakın tarihimizde yaşadığı

acıları, maruz kaldıkları baskıları ve ötekileştirilmelerini anlatır. “Balkanlarda hâkimiyeti asırlar sürmüş Devlet-i Âliye bakiyesi, azınlık durumundaki insanlara yapılan ve yer yer soykırıma varan sistemli bir yok etme hareketidir.” (Kaplan, 1990: 60-61).

Romanda anlatılan olaylar, tarihî olaylara dayanır. Işınsu’nun babası Aziz Vecihi Zorlutuna bir Bulgar göçmenidir. Işınsu romanında âdeta babasının Bulgaristan’da yaşadığı büyük acıları başka karakterler üzerinden dile getirmiştir.

Babam, Bulgaristan göçmeni, orada çok büyük acılar çekmişler. Babamın eline Kuran-ı Kerim verip ocağın içine saklamışlar. Bulgaristan Türklerine karşı bir sempatim vardır. Babamdan dolayı. Ve onların, orada çok azap çektiklerini bilirim. Onu yazmak istedim. Bir sürü yerden, göçmenlerden bilgi aldım. Hatta MİT’ten bilgi aldım. Çiçekler Büyür, Azap Toprakları’ndan daha iyidir. Roman olarak daha iyidir. (Akbaş, 2012: 42)

Emine Işınsu, romanda geçen olayların gerçek olduğunu ve karakterlerin hakiki olduğunu vurgulayarak, Türk soyunu kırım operasyonunu yöneten Bulgar komutanların ve bazı Türk gazetecilerin ihanetlerini doğrudan isim vererek anlatır. Romanın yazım sürecinin zorluklarını anlatan Işınsu, sayısız belge ve mektup okuduğunu, kaçan veya resmî olarak gelen pek çok göçmenle görüştüğünü, defterler dolusu not aldığını ve tarihi derinlemesine incelediğini belirtir. En önemlisi, yazarken Bulgar zulmüne maruz kalanların acılarını da içselleştirdiğini dile getirir (Işınsu, 2012: 91).

Romanda hikâyesi anlatılan merkezî kişi İlay’dır. Romanın varlık sebebi olan İlay; vakanın etrafında döndüğü, diğer kişilerin kendisiyle anlam kazandığı, mekâna ve zamana şekil veren, anlatının ve dramatik aksiyonun temel unsurudur. Merkezî kişinin romandaki iç dünyası, değişme ve çatışma süreci anlatıcı tarafından ayrıntılı olarak verilmiştir; “Başkişinin öyküsü, kendini arayışın fiziksel ve tinsel boyutuyla metin düzeyinde ifadesidir.” (Eliuz, 2009: 75).

Romanda merkezî kişi İlay’ın on iki yaşından yirmi beş yaşına kadar yaşadığı olaylar, yaptığı mücadeleler, maruz kaldığı baskılar ve Con Ahmet’in oğlu Mehmet Ali’ye duyduğu aşk sonucunda olacak olanlar tüm ayrıntılarıyla işlenmiştir.

Roman, İlay Eminofa’nın 12 yaşındaki hâliyle başlamaktadır. İlay, Bulgar okulunda bir “komsomol” olarak yetişir. Çünkü yüksek tahsil yapmanın yolu, Sosyalizm ve Marksizm’e hizmetten geçmektedir. Yaşına rağmen oldukça bilgili, yaşadığı zamanın ruhuyla alakalı mücadeleci bir kişidir. İnsan olmanın şerefini ruhunun derinliklerinde hisseden İlay, bu şerefi korumak için roman

boyunca savaş vermektedir. Bulunduğu toplumda ikinci, hatta üçüncü sınıf olarak yaşamak onu erken yaşlarda olgunlaştırmıştır. “Fakat nedendir, insan haklarından mahrum kişi, insan olabilmeyi çok daha güzel değerlendirebilir. Bu durumda yaşın pek önemi yok galiba...” (Işınsoy, 2012: 127)

Aile hayatında oldukça sessiz olan İlay, babası tarafından sürekli dışlanmaktadır. Çünkü İlay’ın doğumu sırasında yaşanan sıkıntılar neticesinde annesi Zehra, doğum yapma özelliğini kaybetmiştir. Bu da babasının erkek çocuk isteğine hiçbir zaman kavuşamayacağını gösterir. Toplumsal bilinç dışı, İlay’ın babasını olumsuz etkilemiştir. Nabi Avcı, İlay’ın aile yaşantısının ve yapısının yapay olduğunu belirtirken buna karşı görüş Galip Erdem’den gelir (Erdem, 1982: 87). Erdem, İlay’ın aile yaşantısına yapay demenin Türkiye’de hiç aile tanımamak gibi bir şey olduğunu belirterek sözlerini devam ettirir; “Erkek çocuğu olmadığı için hafakanlar basan, evini terk eden, karısını boşayan erkeklerimizi hiç duymamış, görmemiş olmaktır. Yine Kemal iyi adam, karısını boşamadı. Bu Türkiye ailesidir. Türk ailesidir.” (Erdem, 1982: 87).

Muhtaç olduğu sevgiyi babasından bulamayan İlay’a bu şefkati dedesi Hüseyin Pehlivan gösterir. Hüseyin Pehlivan, babasının dolduramadığı boşluğu doldurmaya çalışır. “Okuttuğu kitaplar, savaşlarda yaşadıkları, arkadaşları, Bulgarlara karşı verdikleri mücadelelerin hatıralarıyla İlay’da çok zengin bir kültür ve fikir dünyasının oluşmasına vesile olur.” (Kökdemir, 1995: 242). Dedesinden, dışarıdaki dünyanın ve tarihî gerçeklerin parti propagandasında anlatılanlardan farklı olduğunu öğrenir. İlay’ın hayata hazırlanma sürecinde babası Kemal’in değil de dedesi Hüseyin Pehlivan’ın etkin rol alması, Dede Korkut anlatılarındaki tecrübesizlik-tecrübe karşıtlığındaki “ihtiyar-geç” ana varlığını hatırlatır.

İhtiyar-geç ana varyantı çok geniş ve genel bir manzarayı bünyesinde barındırır. İhtiyar tecrübeyi, genç ise tecrübesizliği temsil eder. İhtiyar genç ana varyantı, sırası geldiğinde çok ilgi çekici olan bilgi-cehalet hattını da bünyesinde barındırır.

Tabii ki ihtiyar, bu hattın bilgi yönünü, genç ise cehalet yönünü yaşatır. (Abdullah, 2012: 58)

“Hüseyin Pehlivan’ın tecrübe ve bilgi noktasında İlay’ı yönlendirmeleri; mitolojik tasavvurun, dünyaya bakışın, felsefi, ahlaki, hukuki kuralların zaman içinde bir devamı niteliğindedir.” (Çetin, 2015: 78). İlay’ın karakterini meydana getiren önemli unsurlardan biri olan milliyetçilik ülküsü, küçük yaşlarda dedesi tarafından anlatılan tarihî hatıralardan çıkarılan derslerle başlamıştır. Dedesi ona sadece tarihî olayları ve bu olayların kahramanlarını anlatmakla kalmaz, İlay’ın bütün bu geçmişten bir sebep-sonuç ilişkisi kurmasını ve muhakeme yoluyla gerçekleri kavramasını sağlar.

Sana hayatımızı daha teferruatlı anlatırsam, yani olaylar değil yalnız, o olayların etrafındaki düşünceleri de... tarihi de böyle okumak lazım ya... Neyse uşaaam, bildikten sonra her şeyi, önümüzdeki günlerin muhasebesini böylece yapabilirsin... Biz neyin mücadelesini yaptık, nasıl yaptık... elimizde ne kaldı... o zamanın şartları, bu zamanın şartları... her bir şeyi çok iyi düşünüp, arattıktan sonra, sen kendin karar vereceksin, sonra... (Işinsu, 2012: 45).

Merkezî kişi İlay, romanda sürekli bir değişim ve yenilenme içinde verilir. Bu değişim, etrafında gelişen olaylar ve kişiler neticesinde gerçekleşmektedir. İlay'ın değişiminde etkili olan en önemli kişi onun fikrî yönünü kuran dedesi ile Türklere muhtariyet verilmesi için mücadele eden Turan teşkilatının lideri Arif'tir. Önceleri sahip olabildiği tek güzel şey olan akçabardak çiçeğinden hoşlanırken sonraları bir radyoya sahip olmak ister ve en sonunda sahip olması gereken asıl unsurun toprak olduğu bilincine varır. "Şimdi gözümün görebildiği her şey toprak ve üzerindeki, insanlar dâhil, devletin dolayısıyla partinin dolayısıyla

TeKeZeSe'nin." (Işinsu, 2012: 53). Fikrî yönün dışında İlay'ın duygularını değiştiren kişi de Mehmet Ali'dir. Aşk, İlay için dönüştürücü bir güçtür. Aşk sayesinde babasının tüm kötü davranışlarına ve hakaretlerine katlanan annesini anlar, insanları fark eder ve ölüme meydan okur;

Biz sevdalıyız birbirimize. Başım dik. Duysun, işitsin dün, sevdalıyız birbirimize. Şu sevdada şu sevda ile halledilmeyecek dava olur mu, kalır mı, bekler mi? Irmak akışı yürür gider, güneşin yedi rengiyle, yedi defa parıldar, yedi yüzdür bu sevdamızın, şu yedi yüze hangi dava dayanır? Irmak akışı yürür, su toprağa karışır. Bereket, bereket, bereket! Duysun, işitsin dedem ve bütün dünya! Özlenen zaten bu sevda değil midir? Bereketimiz kâinatı saracak, ısıtacak, artık dava yok! (Işinsu, 2012: 127)

İlay'ın, Mehmet Ali ile yaşadığı aşk; baskı, zulüm ve ötekileştirmenin hüküm süren olduğu bir atmosferde İlay'a hayata bağlanma yollarını açar. Yahya Akengin konuyla ilgili olarak; "İlay'a sempati duyuyoruz, zaaflarıyla, güçleriyle her bakımdan benimsiyoruz. Fakat bunun Mehmet Ali gibi bir tipe, sonuna kadar bağlı kalmasını, ben şahsen yadırgadım." (Akengin, 1982: 89) ifadelerini kullanarak İlay ile Mehmet Ali'yi hiç yakıştıramadığını açıkça belirtmiştir. Fakat İlay ile iyi bir "komsomol" olan ve partinin tüm isteklerini tartışmasız yerine getiren, değerlerine yabancılaşmış bir kişi olan Mehmet Ali de kendini aşkın büyüüne kaptırarak gelecek hayallerinden vazgeçmek istemektedir.

Yegâne mutluluğu Mehmet Ali ile birlikte olmak, ona dokunabilmek olan İlay, Mehmet Ali'nin arayıp sormadığı uzun yıllar kendisini avutur. Aradan geçen zamandan sonra parti tarafından gizli örgüt üyesi olarak ele geçirildiğinde İlay'ın hayallerini süsleyen gelin odası kan ve nefrete bulanır.

Sırtıma bir tekme indirdi, merdivenlerden paldır küldür düştüm. Arından kapı kapandı. Karanlıkta bir şey göremedim. Ne yapmışlardı kadınlara... Kimse seslenmedi bana; pis koku ciğerlerime doldu. Ayağa kalkmaya çalıştım. Beceremedim, oturduğum yerde bekledim sessizce. Gözlerim karanlığa alışınca, yerde yatan elbiseleri parçalanmış kadınları farkettim. Çıplak... kanlı... besbelli ağlayacak takatleri bile kalmamış. Sürünerek Zeliha'nın yanına vardım, birbirimize sarıldık. (İşinsu, 2012: 381.)

Bu insanlık dışı tecrübelerden yaklaşık bir yıl sonra aşkı Mehmet Ali ile evlendirilir. Henüz bu evliliğin yıllar önce çizilmiş bir planın parçası olduğunu bilmemektedir. Buna rağmen kocası Mehmet Ali ile yakın ilişkiden kaçır. Aşklarına karışan şüphe ve sırlar İlay'ı kocasından hem ruhen hem de bedenen ayırmaktadır. Mehmet Ali'den şüphe etmek, ona tam anlamıyla güvenememek İlay'ın asıl sorunu olarak roman boyunca devam etmektedir.

Romanın başında çok soru soran, hislerine hâkim olamayan ve fevri bir kişiliğe sahip olan İlay, bilhassa Arif'in ona verdiği ve bilinçaltını inşa eden kitaplarla farklı bir kişiliğe bürünmüştür. Romanda merkezî kişi üzerinde değişimi hazırlayan bir unsur da "okuma" ve "kitaplar"dır. Arif'in İlay'a verdiği *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi* (Osman Turan), *Bozkurtlar* (Hüseyin Nihal Atsız), *Bayrak* (Arif Nihat Asya), *Şiirler* (Yunus Emre) ve *Ziya Gökalp* kitapları ile "Evrenin, yaşamın, benliğinin ve geçmişinin ruhunu bir fark edişler dizgesi hâlinde anlam kazanır." (Çetin, 2015: 79). Kitaplarla tanışmadan önce her şeyden yoksun olan İlay, kitapların sunduğu derin anlamlar dünyasıyla kendini keşfeder. Bu süreçte varlığından ve milletine aidiyetinden duyduğu kaba ve saldırgan gurur, tüm sivriliklerinden arınarak yumuşar, derinleşir ve yüreğine huzur veren bir rahmet iner.

İlay, oldukça zeki bir kişidir. Tüm zorluklara rağmen kendi milletinin değerlerine olan bağlılığını korur. Eğitimine devam edebilmek için kendi değerlerini geçici olarak saklamak zorunda kalır. Türklerin özerkliğini savunan Turan örgütlerine destek verir ve onların mücadelesine aktif olarak katılır. Komünist rejimin soluk aldırılmayan baskılarına rağmen benimsediği güçlü mülkiyet ve ülkü duygusundan bir an olsun vazgeçmez. Diğerlerinin baskıları sonucunda oluşan esir olma gerçeğini bütün boyutları ile hem kendi kendine hem de arkadaşları ile tartışan İlay, kendisinin ve çevresindeki bütün insanların sadece rejime değil, aynı zamanda korkularına, nefislerine ve ihtiraslarına da esir

düştüklerini farkeder. “Bu çok yönlü esaret içinde komünist rejimin, toplumun ve erkeklerin baskısı ile iyice bunalan kadın ise kendisini ifade edemeyecek kadar esirdir.” (İslâm, 1992: 376).

Millî benliklerini kaybetmemek için kendilerine ait olan her şeye dört elle sarılan bu esir insanlar, kabullerinin çoğunu kaynağına inemedi, bütün baskı ve zorbalıklara rağmen yaşayan efsanelerden ve geleneklerden öğrenmekte ve öğrendikleri kadarına sahip çıkmaya çalışmaktadırlar. Türk ve Müslüman olduklarını bilen, içinde İlay’ın da olduğu bu insanlar değerlerini korumaya çalışmaktadırlar. Müslüman olmayı, Müslümanca yaşamayı öğrenmemişler, kendilerini oluşturan bir unsur olduğu için kabul etmiş ve canları pahasına sahip çıkmışlardır.

Aslında bozuk olan bütün düzenlere bir başkaldırı olduğu için rejim tarafından tehlikeli bulunarak yasaklanan İslam dini İlay’a da kadınların başındaki beyaz örtüler biçiminde ulaşmıştır. Bu örtüleri taşıyan kadınların teslimiyeti ve suskunluğu İlay’ı öfkelenendirir. Örtüler, esir olmanın sembolü, sebebi ve sonucu olarak görülür.

Karanlığın içinde beyaz baş örtüleri seçilen kadınlar kalabalığına doğru yürüdüm. İlk düşüncem, ‘bir ak tülbent ve siyah yeldirme alsam kendime...’ oldu ve hemen isyan ettim: ‘Ben, beyaz tülbentlilerden olmayacağım, başımdan boynuma dolanmayacak kaderim. Onu yırtacağım, varsın dursun sandıkta... Ben! Razi olmayacağım’ Akşamdan beri ilk kez yüreğim kin ve öfkeyle yanmakta, çenem kilitleniyor; ‘Devam edeceğim, mücadele edeceğim’ (İşinsu, 2012: 192).

Bu başkaldırı dine ve Allah’a karşı değildir. İlay, hiçbir şeyi sorgulamadan itaat eden, bir anlamda geleneğe boyun eğmiş tek tip kadına karşıdır. İlay, bütün o teslim olmuşların safından ayrılmak için gelenekli olana isyan ederek işe başlamıştır.

Türk kadını budur Mehmet Ali, ben başkayım, çünkü içime saldığım duygular gizli gizli büyürken, daha bir can alıcı renklere bulanıyor. Kuş kanadı değil hançer!... Gül kokusu yerine kan kokusu! Duygularımı dışarı vurduğum zaman böyle olacak!

Benim can suyuma sabır, tevekkül yerine, intikam karışmış (İşinsu, 2012: 107).

“İlay’dan gizlenen hakikat ise; imanın temelinde zulme tevekkül olmadığıdır. Partiyi insanların gözünde tanrılaştıran bir sistem elbette ilâhına eş koştuğu için imanın temellerini gizleyecektir.” (İslâm, 1992: 378).

Dürüst bir karaktere sahip olan İlay, parti çıkarlarını kollamak ve iyi bir yer edinmek için insanın ilkelerinin olmaması gerektiğini tümüyle reddeder.

Köyde ortaya çıkan bir isyanın sorumlusu olarak İlay'ın babası Kemal Efendi tutuklanmıştır. Partili yetkililer, rejime olan sadakatini göstermesi için tamamen suçsuz olduğuna inanılan Kemal Efendi'nin İlay tarafından suçlanmasını istemişlerdir. Hiçbir zaman anlaşılamadığı babasını suçlamayı reddeden İlay, dürüstlüğünü ve sahip olduğu ilkeleri hem bu olayda hem de roman boyunca korumaya çalışmıştır. Bu sebeple de okuldan atılır.

Romanda net olarak görülen asimile çalışmaları ana dil üzerinden gelmektedir. İlay'ın şu sözleri ana dilde eğitim yasağını ortaya koymaktadır: "Bulgarca pek iyi değildi; çünkü daha bu yıl bizim okulları kapatıp Bulgarca öğretime geçmişlerdi ve okulda Türkçe konuşmak yasaktı." (İşinsu, 2012: 36). Türkçe yayın yapan gazetelerin Bulgarca olarak yayımlanmaya başladığı görülmektedir. Hatta Bulgaristan Türkleri üzerindeki komünizm propagandasını güçlendirmek amacıyla Türkiye kökenli komünist yazar ve şairlerin eserlerini Türkçe yerine Bulgarca çevirerek halk arasında yaymışlardır. Bulgar yönetiminin millî değerlere zarar verme niyetini gösteren bir başka uygulama da Türkçe isimlerin ve Müslüman adlarının yasaklanmasıdır. Romanda Bulgar yetkililere "çok gizli" ibaresiyle gelen bir yazıya göre Türkçe isim taşıyan herkes bir Bulgar ismi alacaktır: "Türk ve Müslüman isimleri gericiliğin ifadesidir. Bu yüzden bu isimleri taşıyanlar, idarelere hiçbir zorluk çıkarmadan, birer Bulgar ismi seçmelidirler." (İşinsu, 2012: 332).

Ülküsü uğruna yoluna çıkan bu bütün ıstıraplara katlanan İlay, zaman zaman kendine teselli verir. Fakat yine de yapılan işkencelerden aklını kaçıracak hâle geldiğinde bile vazgeçerek kurtulmayı düşünmez. Onu hayata bağlayan, iyileşmesini sağlayan canından çok sahiplendiği ülküsü ve onu yeşertme yolunda verdiği kayıp bedenlerin hayalleri olur. Ülküsünü gerçekleştirmek için Bulgar çocukları kullanır. Onların güvenini kazanarak derslerine yardım etmeye başlar. Etrafındaki insanlara rahatlıkla belirlemediği düşüncelerini çocuklara verilen ödevler aracılığıyla yaymaya çalışır.

İlay'ı kendisi yapan iki tutkusu; aşk ve ülkü bir gün karşı karşıya gelir. İlay fikirlerini paylaşmadığı bu genç adam Mehmet Ali'nin provokatör ajan olarak Türkiye'ye sızmakla görevlendirildiğini anlar. Mehmet Ali artık Peter Jivkof olmuş ve kendisi de fark etmeden bu planın bir parçası olmuştur. Aşk ve ülküsü arasında yarım kalan İlay hiç düşünmeden tercihini yapar. "Baktım, kanlı köpükler içinde yatan altı başlı canavar değil, Mehmet Ali'dir; sevdiğim... bir-tanem! Kulağıma çarpan ses; seni seviyorum Mehmet Ali diyordu, benim se-simdi." (İşinsu, 2012: 492). Yaptığı tercihten ötürü zerre pişmanlık duymaz çünkü aşkı için de ülküsü için de ayrı ayrı öleceğini bilmektedir.

Sonu açık uçlu biten Çiçekler Büyür romanında İlay'ın en sonda ne yaptığı bilinmemektedir. İşinsu konuyla ilgili olarak şu açıklamayı yapmıştır;

İlay intihar etti mi etmedi mi? Çünkü tabancada bir kurşun bıraktı. Ben onu şöyle düşündüm. İlay'ı İstanbul'a getireyim. Kaçsın yani Türkiye'ye. Türkiye manzaraları, burada çalışsın, birisinin evinde çalışacak. Ondan sonraki hayatını anlatayım diye düşündüm. Fakat sonra bu, İlay'a, İlay karakterine yakışmaz diye düşündüm. Yazmadım, içimden sonunu yazmak gelmedi. Hissî bağ kurmadan hiçbir şey yazmıyorum.' (Akbaş, 2012: 43)

Nebahat Akbaş, Emine Işınsu ile gerçekleştirdiği bir röportajda Işınsu'ya İlay karakterinin neden bu kadar çok sevildiğini sormuştur. Işınsu da “Çok esaslı bir tip olarak düşünürüm ben İlay'ı. Karakter olarak sevildi. Dik başlı, azimli, Türk'ü seviyor, Türk olmayı seviyor, bundan gurur duyuyor. Bundan gurur duyuyorum demiyor ama hâlimden, tavrından belli tabi” (Akbaş, 2012: 43)

Sonuç

Emine Işınsu, Çiçekler Büyür romanında, Yunanistan ve Bulgaristan'da azınlık durumundaki Türklerin, devlet eliyle uygulanan asimilasyon politikalarına karşı verdikleri mücadeleyi etkili bir şekilde ele almıştır. Romanın merkezî karakteri İlay Eminofa, bu baskılara direnen bir figür olarak öne çıkmakta, Türk milletinin güçlü ve mücadelecî bir kimliğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. İlay, psikolojik derinliğiyle dikkat çeken, ne istediğini bilen, azimli bir karakter olarak sunulmuştur. Onun kişisel mücadelesi, Bulgaristan Türklerinin toplumsal direnişini simgelemekte ve bu bağlamda Türk milliyetçiliğini yansıtmaktadır.

Çalışmanın amacına uygun olarak, İlay Eminofa'nın hem bireysel hem de toplumsal düzeyde verdiği mücadele, milliyetçi bir kimlik üzerinden analiz edilmiştir. İlay, kadın kimliği ve bu kimliğin toplum içindeki yeri ile de dikkat çekmektedir. Bir kadın yazar olarak Emine Işınsu'nun eserlerinde kadın karakterler güçlü birer figür olarak yer almakta ve Çiçekler Büyür romanında İlay, romanın vazgeçilmez bir parçası hâline gelmiştir. Roman boyunca İlay'ın, baskılara rağmen kendi değerlerinden ve kültürel belleğinden vazgeçmemesi, bu değerleri yaşatma uğruna büyük bir cesaret göstermesi, bireysel yabancılaşmaya karşı koyan bir unsur olarak sunulmuştur.

Romanın en önemli bulgularından biri, İlay'ın mücadelecî karakteri aracılığıyla, Türk toplumlarında kadının her zaman önemli bir yere sahip olduğunun gösterilmesidir. İlay, sadece bireysel isteklerinden ziyade, vatani ve bağımsızlığı ön planda tutarak cesur bir tavır sergilemiştir. Bu yönüyle, tarih boyunca Türk toplumlarında kadının, en alt kademeden en üst kademeye kadar çeşitli roller üstlendiği ve toplumda aktif bir şekilde var olduğu vurgulanmaktadır. İlay'ın, özellikle Bulgaristan Türklerine uygulanan asimilasyon politikalarına

karşı direnişi, onun hem tarihsel hem de kültürel bağlamda önemli bir karakter olduğunu ortaya koymaktadır. Bu mücadelede, büyük aşkı Mehmet Ali'ye olan bağlılığı bile onu durduramamış ve bu uğurda karşısına çıkan her engeli aşmıştır.

Sonuç olarak, İlay Eminofa karakteri üzerinden, dış Türklerin yaşadığı trajedilere karşı verilen milliyetçi ve idealist mücadelenin derinlemesine incelendiği ve bu mücadelenin, romanın ana temasını oluşturan milliyetçilik vurgusunu güçlendirdiği görülmüştür. Emine Işınsu, İlay'ın karakterinde simgeleştirilen bu güçlü direniş ve milliyetçi bakış açısıyla, Balkan Türklerinin yaşadığı baskıları daha anlaşılır hâle getirmiştir. Romanın kadın karakteri İlay hem bireysel hem de toplumsal açıdan önemli bir sembol olarak ortaya çıkmakta ve dış Türklerin yaşadığı zorlukların anlaşılmasına katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abdullah, K. (2012). Mitten Yazıya veya Gizli Dede Korkut, İstanbul: Ötügen Neşriyat Akbaş, N. (2012). "Emine Işınsu ile Röportaj". TÖRE, S. 1, s. 39-44.
- Akengin, Y. (1982). "Bir Milyon İğne". Töre, S.139, s. 113.
- Çetin, M. A. (2015). *Emine Işınsu Romanları Üzerine Bir İnceleme (1980-2013)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duman, E. (1997). *Emine Işınsu'nun Romanları*, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eliuz, Ü. (2009). *Orhan Kemal ve romancılığı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erdem, G. (1982). "Çiçekler büyür hakkında". S.139, s. 86-87.
- Gömeç, S. (1999). *Kök Türk tarihi (2. Baskı)*, Ankara.
- Işınsu, E. (2012). *Çiçekler büyür*. Ankara: Bilge Kültür Sanat.
- Işınsu, E. (2012). "Çiçekler Büyür hakkında". Fikir Sanat ve Edebiyatta TÖRE, s. 94.
- İslâm, A. N. (1992). *Emine Işınsu'nun sekiz romanında şahıslar dünyası*, (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaplan, R. (1990). "Türk romanı ve dış Türkler: Çiçekler büyür". Milli Kültür, S. 75, s. 60-61.
- Koçal, A. (2010). *Emine Işınsu'nun "Azap Toprakları" ve "Çiçekler Büyür" adlı romanlarında Balkan Türklerinin Trajedisi*. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 22, s. 139-146.
- Kökdemir, A. (1995). *Emine Işınsu: Hayatı, sanatı, fikirleri, eserleri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tillich, P. (2014). *Olmak cesareti* (Çev. F.Cihan Dansuk), İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Tunç Yaşar, F. (2006). *Batı Trakya-Meriç'in öbür yakası (2. Baskı)*, İstanbul: İlke Yayıncılık.